

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโคมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญโดยจำแนกออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน (3) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน (4) ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ เกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานพื้นฐาน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยใช้น้ำชลประทานจากฝายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาโคมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี ครอบคลุมพื้นที่ชลประทาน 66,275 ไร่ ได้จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำแล้ว 317 กลุ่ม มีสมาชิกรวมทั้งสิ้น 2,949 ราย

กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Taro Yamane 1973) โดยให้มีความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 360 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 เขต คือ ดันคลองส่งน้ำ กลางคลองส่งน้ำ และปลายคลองส่งน้ำ การคำนวณจำนวนตัวอย่างตามช่วงคลองส่งน้ำสายต่างๆ ใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างในช่วงคลองแต่ละสาย และทำการสุ่มตัวอย่างโดยการจับสลาก

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดปลายปิดและปลายเปิด ซึ่งสร้างจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหาแบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha of coefficient) ได้ความเชื่อมั่น 0.8985

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ (1) ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และการจัดอันดับ (2) หาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร โดยการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression)

1.3 สรุปผลการวิจัย ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1 ข้อมูลส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม

- 1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 50.96 ปี มากกว่าสองในสามจบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4
- 2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 15 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 19.54 ไร่ จำนวนแรงงานด้านเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.91 คน ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย 38,025.00 บาทต่อปี
- 3) ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นสมาชิกผู้ใช้น้ำ มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นสมาชิกระหว่าง 16 - 20 ปี ส่วนมากเป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร สำหรับการรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานจำแนกออกเป็น 2 แหล่ง คือ (1) แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อบุคคล เกษตรกรส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ชลประทาน และ (2) แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสารที่เป็นสื่อมวลชน เกษตรกรส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าว และเกษตรกรเกือบทั้งหมดเข้าร่วมกิจกรรมประชุมรองลงมาเป็น การดูงาน มีส่วนน้อยเข้าร่วมฝึกอบรมสัมมนา และการดูงาน
- 4) ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดมี 2 กิจกรรม ได้แก่ (1) ใช้ในการปลูกพืช และ (2) ช่วยสร้างและเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยประโยชน์ที่ได้รับในระดับมากมี 3 กิจกรรม คือ (1) ใช้ในการอุปโภค - บริโภค (2) ทำให้มีการจัดการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ และ (3) ใช้ในการเลี้ยงสัตว์

สำหรับประโยชน์ที่ได้รับในระดับปานกลางมี 3 กิจกรรม ได้แก่ (1) ทำให้ได้รับคำแนะนำและสนับสนุนด้านต่างๆ จากเจ้าหน้าที่ชลประทาน (2) ทำให้มีการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากรน้ำในโครงการ ฯ อย่างมีคุณค่า และ (3) ทำให้ได้รับบริการส่งน้ำและการแก้ไขปัญหาทำได้อย่างรวดเร็ว เป็นที่น่าพอใจ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการรวมทั้ง 8 กิจกรรม เกษตรกรเห็นว่าได้รับประโยชน์อยู่ในระดับมาก

5) การทดสอบระดับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีความรู้ที่น้อยที่สุด รองลงมาคือความรู้มาก และมีส่วนน้อยที่มีความรู้ปานกลางตามลำดับ

1.3.2 ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

1) การสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับมากจำนวน 1 กิจกรรม ได้แก่ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม และสัมมนา เพื่อรับทราบหลักการเหตุผลความจำเป็น ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการชลประทาน ในระดับปานกลาง จำนวน 2 กิจกรรม คือ (1) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจให้เพื่อนเกษตรกรได้เข้ามามีส่วนร่วมด้านบริหารจัดการชลประทาน และ (2) การมีส่วนร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชลประทาน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทานอยู่ในระดับปานกลาง

2) การจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับมาก จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมเข้าร่วมการประชุม เพื่อรับทราบหลักการ และ (2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามข้อตกลง / ระเบียบ / ข้อบังคับ / กติกา หรือกฎเกณฑ์ในการใช้น้ำ และบำรุงรักษาภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ ในระดับปานกลาง จำนวน 2 กิจกรรม ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจในการจัดทำข้อตกลง / ระเบียบ / ข้อบังคับ กติกา หรือกฎเกณฑ์ด้านใช้น้ำและบำรุงรักษาของกลุ่ม และ (2) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจให้เพื่อนเกษตรกรในการจัดทำข้อตกลง / ระเบียบ / ข้อบังคับ / กติกา หรือกฎเกณฑ์ด้านใช้น้ำและบำรุงรักษาของกลุ่ม เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มอยู่ในระดับมาก

3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำ เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง จำนวน 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมประชุมกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานรายคูส่งน้ำ รองลงมาคือ (2) การประชุมผู้นำหรือคณะกรรมการกลุ่มบริหารการใช้น้ำฯ (3) การมีส่วนร่วม

แสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจ เกี่ยวกับแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กร
ผู้ใช้น้ำ (4) การมีส่วนร่วมฝึกอบรมฟื้นฟูกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทาน (กลุ่มพื้นฐาน) และ (5) การมี
ส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างให้เพื่อนเกษตรกรเกิดความเข้าใจแนวทางการเสริมสร้างความ
เข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำ ฯ ในระดับน้อย จำนวน 2 กิจกรรม คือ (1) การฝึกอบรม / สัมมนาผู้นำ
องค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (2) การจัดทัศนศึกษาดูงาน ตามลำดับ เมื่อพิจารณาในภาพรวม
พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำอยู่ในระดับปานกลาง

4) การส่งน้ำและบำรุงรักษา เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับมาก จำนวน 2
กิจกรรม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมสละแรงงาน เพื่อกำจัดวัชพืช ขุดลอก ซ่อมแซม และ
บำรุงรักษาอุส่งน้ำภายในกลุ่มผู้ใช้น้ำ ฯ และ(2) การมีส่วนร่วมประชุม เพื่อวางแผนชี้แจงแผนการ
ใช้น้ำและการบำรุงรักษาในอุส่งน้ำ หรือกลุ่มผู้ใช้น้ำ พร้อมทั้งรับทราบข้อตกลงการส่งน้ำและ
บำรุงรักษา ในระดับปานกลาง จำนวน 6 กิจกรรม ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมแจ้งความ
ต้องการปลูกพืชก่อนฤดูการส่งน้ำให้แก่กลุ่มผู้ใช้น้ำ ฯ (2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามแผน
ดำเนินงานการส่งน้ำ และแก้ไขปัญหาการใช้น้ำของเกษตรกรให้เป็นไปตามแผนจนสิ้นสุดฤดูการส่ง
น้ำชลประทาน (3) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างให้เพื่อนเกษตรกรทราบ และเกิด
ความเข้าใจการส่งน้ำและบำรุงรักษาในโครงการ (4) การมีส่วนร่วมให้ข้อมูลสภาพพื้นที่เพาะปลูก
โดยทั่วไป การรายงานพื้นที่เพาะปลูกจริงและสภาพการใช้น้ำในแต่ละฤดูการส่งน้ำชลประทาน
(5) การมีส่วนแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และตัดสินใจในการส่งน้ำและบำรุงรักษาโครงการ ฯ
และ (8) การมีส่วนร่วมกำหนดพื้นที่ส่งน้ำเป้าหมายเบื้องต้นตามปริมาณน้ำที่มีอยู่ในอ่างเก็บน้ำ
หรือตามข้อกำหนดของโครงการชลประทาน เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วม
ในการส่งน้ำและบำรุงรักษาอยู่ในระดับปานกลาง

5) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง
จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นฐานโครงการ ฯ เช่น ข้อมูล
ประชากร พื้นที่ถือครองทางการเกษตร ข้อมูลกลุ่มผู้ใช้น้ำ ข้อมูลด้านส่งน้ำและบำรุงรักษา ฯ
(2) การมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ให้เพื่อนเกษตรกรได้ทราบและเข้าใจในการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน
โครงการ ฯ และในระดับน้อย จำนวน 1 กิจกรรม คือ การมีส่วนร่วมแสดงข้อคิดเห็น และ
ข้อเสนอแนะในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ ฯเมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า เกษตรกรมีส่วน
ร่วมในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการอยู่ในระดับปานกลาง

6) การจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม เกษตรกรมีส่วนร่วมในระดับมาก
จำนวน 1 กิจกรรม คือ (1) การจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการ
จัดการน้ำชลประทาน และในระดับปานกลาง จำนวน 4 กิจกรรม ได้แก่ (1) การสร้างความ

เข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การส่งน้ำและบำรุงรักษา (3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (4) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ เมื่อพิจารณาภาพรวม พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานของฝ่ายส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 2 อยู่ในระดับปานกลาง

1.3.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 มี 4 ตัวแปร โดยจำแนกเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่ามี 2 ตัวแปร ได้แก่ จำนวนแรงงานภายในครัวเรือน และการเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงาน

2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มการจัดการน้ำชลประทาน พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 มี 5 ตัวแปร โดยจำแนกเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงาน และประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน และตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกทางสถิติที่ระดับ .05 มี 1 ตัวแปร ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา สำหรับตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงลบที่มีความสัมพันธ์ทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่ามี 1 ตัวแปร ได้แก่ รายได้ของครัวเรือน

3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 มี 7 ตัวแปร โดยจำแนกเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา สำหรับตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ มี 1 ตัวแปร คือ รายได้ของครัวเรือน

4) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งน้ำและบำรุงรักษา พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 มี 6 ตัวแปร โดยจำแนกเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนา และดูงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา สำหรับตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ มี 1 ตัวแปร คือ รายได้ของครัวเรือน

5) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 มี 5 ตัวแปร โดยจำแนกเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ เพศ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงาน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา สำหรับตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ มี 1 ตัวแปร คือ รายได้ของครัวเรือน

6) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 มี 7 ตัวแปร โดยจำแนกเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา และตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ มี 1 ตัวแปร คือ รายได้ของครัวเรือน สำหรับตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ทางสถิติในเชิงบวกที่ระดับ .05 พบว่ามี 1 ตัวแปร คือ เพศ

1.4 ปัญหาในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

จากการศึกษา พบว่า มีปัญหาในประเด็น ผู้ใช้น้ำในพื้นที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ กติกาของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่วางไว้ สมาชิกผู้ใช้น้ำขาดความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทานในระดับแปลงนา ขาดการประสานงานและความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำกับเจ้าหน้าที่ และสมาชิกผู้ใช้น้ำไม่ดูแลบำรุงรักษาอุส่งน้ำ และอาคารชลประทาน เพื่อให้ใช้งานได้ตามปกติ

1.5 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

เกษตรกรตามช่วงคลองส่งน้ำสายต่าง ๆ ให้ข้อเสนอแนะ โดยขอให้เจ้าหน้าที่ชลประทานเข้ามาช่วยแนะนำติดตามอย่างใกล้ชิด ประชาสัมพันธ์เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจด้าน

การจัดการน้ำชลประทาน และต้องการให้เจ้าหน้าที่ชลประทานวางแผนการใช้น้ำ ต้องการให้ทางกลุ่มช่วยเหลือกับคนที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ กฎ กติกา หรือข้อตกลงที่กำหนดไว้ โดยทางเจ้าหน้าที่ชลประทานต้องมีส่วนร่วมในการส่งน้ำ และเปิดน้ำให้มากในช่วงทำกิจกรรมการปลูกพืช โดยเฉพาะการเปิดน้ำในช่วงหนึ่งเดือนแรกของการส่งน้ำชลประทาน และยังเสนอแนะให้เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องต้องช่วยกันตรวจสอบการส่งน้ำอย่างเคร่งครัด ควรจะรับฟังความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำก่อนจะมีแผนหรือตารางการส่งน้ำ ตลอดจนต้องการให้โครงการซ่อมแซมคลองรั่ว – ขาดเร็วขึ้น เพื่อความสัมฤทธิ์ผลของการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานให้มีคุณภาพสูงขึ้น

2. อภิปรายผล

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม ผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทานระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษาอยู่ในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด ทั้งนี้ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำของโครงการจากเจ้าหน้าที่และการเข้าร่วมประชุม สัมมนา นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในระดับปานกลาง เกี่ยวกับกิจกรรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ การสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน การจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มในการมีส่วนร่วมด้านการจัดการน้ำชลประทาน การเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน การส่งน้ำและบำรุงรักษา และการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ

2.2 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

2.2.1 ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกร

1) เพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 1 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ และมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ขั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม แสดงให้เห็นว่า เพศ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกษตรฉัตร รัตนศรี (2544 : 76) พบว่า เพศ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในตำบลหลักภาคใต้ในทุกขั้นตอน นอกจากนี้จาก

ผลงานวิจัยของ Kaufman (1949 : 528) และ สุพรชัย มั่งมีสิทธิ์ (2535 : บทคัดย่อ) ยังพบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน คือ เพศ

2) *ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ* มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มการจัดการน้ำชลประทาน (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งน้ำและบำรุงรักษา (5) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานโครงการ และ (6) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม แสดงให้เห็นว่าถ้าเกษตรกรมีระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำนานมากขึ้น จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานสูงขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรณิศ เชื้อศิริदार (2544 : 83) ที่พบว่า ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และจากการศึกษาของ เทวินทร์ รวมสุขนิรันดร์ (2546 : 56) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของหมอดินอาสาประจำตำบลในการดำเนินงานพัฒนาที่ดิน คือ การเป็นสมาชิกกลุ่ม

3) *การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น* มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มการจัดการน้ำชลประทาน (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน และ (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม แสดงให้เห็นว่าถ้าเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มอื่นมากขึ้น จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานสูงขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญชัย วงศ์นิติกร (2532 : 115) ที่พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมอื่นจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และการวิจัยของ เกษตรจักร รัตนศรี (2544 : 58 - 60) ที่พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมทางการเกษตร เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตของชุมชนในตำบลหลักภาคใต้ในขั้นตอนการศึกษาศักยภาพและข้อมูลชุมชน และขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน

4) *การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน* มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่

ระดับ .01 จำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มการจัดการน้ำชลประทาน (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งน้ำและบำรุงรักษา และ (5) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม แสดงให้เห็นว่าถ้าเกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานมากขึ้น จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นงกาญจน์ บูรณรักษ์ (2533 : 91) พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยง ได้แก่ ความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล และความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตรและการดำรงชีพ และจากการศึกษาของ อาสาพรหม เกษทรัพย์ (2524 : 28) พบว่า การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมาก จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากกว่าผู้ที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐน้อย เพราะก่อให้เกิดการถ่ายทอดข่าวสารขึ้น โดยที่หัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้รับข่าวสารและทางราชการเป็นผู้ส่งข่าวสาร นอกจากนี้ สโรชรัตน์ ศิริรัตน์ (2531 : บทคัดย่อ) กล่าวว่า การได้รับข่าวสาร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

5) การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงาน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มการจัดการน้ำชลประทาน (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการเสริมสร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งน้ำและบำรุงรักษา และ (5) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม แสดงให้เห็นว่าถ้าเกษตรกรเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงานมากขึ้น จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กรมการพัฒนาชุมชน (2529 : 60-90) กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก คือ การได้รับการฝึกอบรมชี้แจง ความรู้และความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการดำเนินงาน และจากการวิจัยของ อนุรักษ์ ธีระโชติ (2543 : 87) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ของโครงการ ฯ เชื้อนปัตตานี ผลจากการศึกษาปรากฏว่าการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลในเชิงบวกได้แก่ ปัจจัยด้านจำนวนครั้งได้รับการฝึกอบรมของสมาชิก เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ใช้น้ำ ซึ่งผลการวิจัยของ

เพิ่มศักดิ์ สัจจะเวท (2545 : 96) พบว่า เกษตรกรในเขตชลประทานโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแอ่ง มีส่วนร่วมในการใช้น้ำจากโครงการชลประทานในระดับปานกลาง โดยปัจจัยส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนา ดูงาน นอกจากนี้ จินตคามณี แสงกาญจน์วนิช (2538 : 129 - 139) พบว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเดินทางมาพบเกษตรกรยังที่ทำการกลุ่ม บ้านหรือไร่นา เพื่อแนะนำ ด้านการเกษตร การจัดการกลุ่ม การจัดเอกสารความรู้ให้ การนำไปดูงานและการจัดฝึกอบรมด้าน การเกษตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม และจากการศึกษาของ นพวรรณ เสวตานนท์ (2546 : 94) พบว่า การได้รับการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ลุ่มน้ำคลองอยู่ตะเภาในทุกชั้นตอน

6) ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานของโครงการ ฯ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมี นัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 5 ชั้นตอน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการ สร้างความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน (2) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำ ข้อตกลงเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มการจัดการน้ำชลประทาน (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการ เสริม สร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งน้ำ และบำรุงรักษา และ (5) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าถ้าเกษตรกรได้รับประโยชน์จากการจัดการน้ำชลประทานมากขึ้น จะมีผลต่อการ มีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานสูงขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงศ์พันธุ์ เขียวหิรัญ (2533 : 66) และ เกษตรฉัตร รัตนศรี (2544 : 68) ที่พบว่า ผลประโยชน์ตอบแทนทางด้านเศรษฐกิจมีอิทธิพลในการผลักดัน หรือยับยั้งให้บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และความคาดหวังในผลประโยชน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรใน การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร นอกจากนี้การวิจัยของ นพวรรณ เสวตานนท์ (2546 : 94) ยัง พบว่า จำนวนประโยชน์ที่ได้รับจากทรัพยากรป่าไม้ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในทุกชั้นตอน

7) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานในเชิงบวกอย่างมี นัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 4 ชั้นตอน ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมของ เกษตรกรในการเสริม สร้างความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน (2) การมีส่วนร่วมของ เกษตรกรในการส่งน้ำและบำรุงรักษา (3) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน โครงการ และ (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรด้านการจัดการน้ำชลประทานในภาพรวม และมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 1 ชั้นตอน คือ การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดทำ

3.1.1 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน

1) เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานผ่านสื่อต่างๆ จากการศึกษาพบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน เจ้าหน้าที่ชลประทานจึงควรให้ความสำคัญในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรรับทราบอย่างทั่วถึง

2) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทานมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้าง เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการน้ำชลประทานให้เกษตรกรได้เข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งอาจดำเนินการพัฒนาการจัดฝึกอบรม สัมมนา และดูงานด้านการจัดการน้ำชลประทานในกลุ่มอื่นๆ

3) ชี้แจงประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน จากการศึกษาพบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทานในโครงการฯ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจึงควรชี้แจงให้เกษตรกรเห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำชลประทาน

4) การกำหนดแผนการส่งน้ำและบำรุงรักษา เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรนำความคิดเห็นของเกษตรกรมาประกอบการวางแผนก่อนที่จะกำหนดแผนหรือตารางการจัดสรรน้ำ และให้ความสำคัญในการวางแผนการใช้น้ำ โดยทางเจ้าหน้าที่ต้องมีส่วนร่วมในการส่งน้ำให้มากขึ้น พร้อมกับเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ติดตามประเมินผลด้านการจัดการน้ำชลประทานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรรับทราบและมีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทานเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานจัดการชลประทาน

3.1.2 คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำชลประทานควรเข้าไปกระตุ้น ชี้แจง ควบคุม และติดตามประชาสัมพันธ์

1) การปฏิบัติตามข้อตกลงการใช้น้ำชลประทาน เพื่อให้เกษตรกรมีการรักษาระเบียบ กติกาของกลุ่มผู้ใช้น้ำที่วางไว้ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มเกษตรกรช่วงต้นคลองและช่วงกลางคลองส่งน้ำมีปัญหาในเรื่องนี้ และทางคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำฯ ควรให้คำปรึกษาอย่างใกล้ชิด และเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และ

ตัดสินใจในการจัดทำข้อตกลง / ระเบียบ / ข้อบังคับ กติกา หรือกฎเกณฑ์ด้านการใช้น้ำและบำรุงรักษาของกลุ่ม

2) การส่งน้ำและบำรุงรักษา คณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำฯ ควรรับฟังความคิดเห็นของผู้ใช้น้ำ และกำหนดแผนการใช้น้ำและบำรุงรักษาล่วงหน้า ต้องร่วมกันตรวจสอบดูแลการใช้น้ำชลประทานให้ถูกวิธีและเต็มศักยภาพอย่างเคร่งครัด พร้อมทั้งแก้ปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างสมาชิกด้านการใช้น้ำและการบำรุงรักษาในระดับแปลงนา ซึ่งคณะกรรมการกลุ่มผู้ใช้น้ำควรประชาสัมพันธ์ แนะนำการใช้น้ำชลประทาน โดยเน้นให้เกษตรกรมีส่วนร่วมอยู่ตลอดเวลา

3.1.3 โครงการฯ ควรวางแผนพัฒนาด้านบุคลากร และการบริหารจัดการน้ำ

1) การวางแผนพัฒนาเจ้าหน้าที่ชลประทาน จะต้องคำนึงถึงพื้นฐานความต้องการที่หลากหลายของเกษตรกร ดังนั้น จะต้องมีการวางแผนพัฒนาเจ้าหน้าที่ชลประทานให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด วิธีการ และทักษะใหม่ๆ ในการทำงานร่วมกับประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะในด้านการกระตุ้นและพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน พร้อมทั้งพัฒนาความรู้ทางด้านวิชาการควบคู่กันไป เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการชลประทานในอนาคต

2) การให้ความสำคัญในการวางแผนการใช้น้ำ โดยจะต้องมอบให้ทางเจ้าหน้าที่เสริมสร้างความเข้าใจ ติดตามประเมินผลด้านการจัดการน้ำชลประทานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรรับทราบและมีความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการน้ำชลประทาน รวมทั้งเน้นให้เกษตรกรควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานจัดการชลประทานเพิ่มมากขึ้น

3) การสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรมีความรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของกิจการการชลประทานที่ก่อสร้างขึ้นมา โดยการวางแผนเพิ่มประสิทธิภาพงานประชาสัมพันธ์ เพื่อเพิ่มการรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทานที่ถูกต้องเหมาะสม พร้อมทั้งเน้นกระจายอำนาจรวมกลุ่มเกษตรกรเข้าไว้ในฐานะผู้ตัดสินใจ กำหนดทางเลือกที่เปิดกว้างไม่มีการจำกัด เกษตรกรเป็นผู้นำการพัฒนา เน้นเกษตรกรมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง เจ้าหน้าที่ของรัฐมีพันธะความรับผิดชอบ ต่อสังคม โปร่งใส / เปิดกว้าง / เป็นธรรม และมอบเกษตรกรเป็นเจ้าของโครงการ

4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการใช้น้ำและการบำรุงรักษาระบบชลประทาน ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับ เพศ ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น การรับข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการน้ำชลประทาน การเข้าร่วมประชุม ฝึกอบรม สัมมนาและดูงาน ประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการน้ำชลประทาน และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและบำรุงรักษา เพราะปัจจัยเหล่านี้จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน และควรเสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจและความสามัคคีระหว่างตัวสมาชิกกับเจ้าหน้าที่ชลประทานและองค์กรผู้ใช้น้ำ โดยร่วมกันวางแผนการ

พัฒนาอย่างเป็นระบบ การประสานงานกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างการปฏิบัติการกิจการประสานงานด้านการจัดการน้ำชลประทาน และการกำหนดความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำด้วยกัน เพื่อเป็นการส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย และทำให้งานพัฒนาและการบริหารการใช้น้ำเกิดประโยชน์สูงสุด

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน ในเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา หรือโครงการชลประทานต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งผลการวิจัยจะอำนวยประโยชน์สำหรับการดำเนินงานบริหารการจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม

3.1.2 ควรวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคิดเห็น ความพึงพอใจในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการน้ำชลประทานของเกษตรกร และการประเมินความเข้มแข็งองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทาน เพื่อที่จะนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการวางแผนในภาพรวมของโครงการชลประทานให้มีทิศทางในการส่งเสริมและพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานให้สัมฤทธิ์ผลและเกิดความยั่งยืนต่อไป

3.1.3 ควรศึกษาตัวแปรอิสระอื่นเพิ่มเติม เช่น ตัวแปรทางจิตวิทยาสังคมในการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทาน ได้แก่ ศึกษาตัวแปรด้านเจตคติต่อผู้นำท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ของรัฐ บทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ว่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการน้ำชลประทานหรือไม่ อย่างไร

3.1.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรผู้ใช้น้ำชลประทานแต่ละพื้นที่ เพื่อเปรียบเทียบดูว่า ในแต่ละพื้นที่มีการจัดทำแผนพัฒนาแตกต่างกันอย่างไร และปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลทำให้การจัดทำแผนพัฒนาประสบผลสำเร็จ พร้อมทั้งศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการน้ำของโครงการชลประทานทั่วประเทศ เพื่อนำข้อดี - ข้อเสีย ของแต่ละพื้นที่มาปรับปรุงและพัฒนา ตลอดจนการหาแนวทางแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการส่งน้ำและบำรุงรักษาให้มีคุณภาพ เกิดคุณประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรและประเทศชาติต่อไป